

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

-

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

-

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

-

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

Mikro- ja yksinyrittäjät ry pitää perusteltuna omavalvonnan raportointijakson harventamista neljästä kuukaudesta kuuteen kuukauteen.

Valvontalain käsitteet ja soveltamisala eivät tunnista nykyisiä palvelumuotoja ja alihankintasuhteita. Omavalvonnan toteutus ja suunnitelman päivitys lyhyin väliajoin lisäävät erityisesti pienten toimijoiden hallinnollista taakkaa.

Yksinyrittäjän tai pienimuotoista toimintaa harjoittavan palveluntuottajan omavalvontaa ei tule rakentaa samalla logiikalla kuin suurten palveluntuottajien tai hyvinvointialueiden omavalvontaa. Asiakas- ja potilasturvallisuuden tulee toteutua, mutta sääntelyn on oltava myös riskiperusteista, oikeasuhtaista ja yrityksen kokoon suhteutettua.

**Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)**

-

**Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)**

-

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

-

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Soteri-rekisteröinnit ruuhkautuivat välittömästi uuden valvontalain voimaantulon myötä vuoden 2024 alussa. Tämä johtui Soterin valmistelun totaalimisesta epäonnistumisesta ja uuden järjestelmän ottamisesta käyttöön tietoisesti pahasti keskeneräisenä.

Vasta pitkällisen viivyttelyn jälkeen sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyi valmistelemaan lakiin väliaikaista muutosta. Sekä eduskunnan apulaisoikeusasiamies että oikeuskansleri moittivat antamissaan ratkaisuissa rekisteröintien kohtuuttoman pitkiksi venyneistä käsittelyajoista ja hakijoiden perusoikeuksien loukkauksista.

Valvontalakiin säädetyt väliaikaiset muutokset toiminnan aloittamiseen helpottivat Soterin käyttöönotossa esiintyneitä merkittäviä ongelmia, mutta eivät millään tasolla poistaneet niitä. Mahdollisuus aloittaa toiminta tai toteuttaa jo rekisteröityyn toimintaan olennainen muutos ennen rekisteröintiä koskevan päätöksen saamista on ulotettu vain rajoitettuihin palvelutarjoajiin. Käsittelyajat ovat edelleenkin aivan liian pitkiä ja menettelyssä kerätään rekisteröinnin tarkoituksen kannalta tarpeettomia tietoja.

Voimassa oleva laki on säädetty sillä edellytyksellä, että Soteri toimii suunnitellulla tavalla. Tämä on kuitenkin epäonnistunut täysin. On kohtuutonta säilyttää toimimattomasta järjestelmästä

aiheutuneita ja edelleen aiheutuvia ongelmia palveluntuottajien ja viime kädessä potilaiden ja asiakkaiden kärsittäväksi.

Väliaikaista lakimuutosta tehtäessä lähtökohtana olisi pitänyt olla aikaisemman ilmoitus- ja toiminnan aloittamiskäytännön palauttaminen erittäin nopealla voimaantulolla aina siihen asti, kunnes kaikki Soterin ongelmat on ratkaistu.

Täysin kohtuutonta ja epäoikeudenmukaista on myös ollut hakemusten käsittelyyn käytetyn lisääjän laskuttaminen hakijoilta maksujen korotuksina, kun lisätyö on aiheutunut suurimmalta osaltaan järjestelmän virheistä ja toimimattomuudesta.

Epäonnistuneen järjestelmän suoranaiseksi kärsijöiksi ovat joutuneet palveluntuottajat. Rekisteröintiviiveet ovat rikkoneet hakijoiden perusoikeutta elinkeinon harjoittamiseen. Lähes sata elinkeinonharjoittajaa on tehnyt Valtiokonttorille korvausvaatimuksen, mutta niidenkin käsittely on ruuhkautunut.

Järjestelmän tavoite on sinänsä perusteltu, mutta sen toteutuksessa ei ole mietitty palveluntuottajien näkökulmaa juuri lainkaan. Pahimmillaan järjestelmä toimii nyt jopa esteenä markkinoille tulemiselle, ja moni jättää rekisteröitymättä kokonaan.

Rekisteröinnin hallinnollinen taakka kohdistuu erityisesti pieniin toimijoihin. Sama koskee kohtuuttoman suuriksi nousseita hakemusmaksuja. Sääntelyn pitäisi olla riskiperusteista ja oikeasuhtaista, mutta nyt näin ei ole. Varsinkin yksinyrittäjien kohdalla prosessi on täysin ylimitoitettu sekä hallinnollinen taakka ja kustannukset suhteettoman suuret.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry pitää lisäksi erittäin ongelmallisena sitä, että samaan aikaan kun yksityiset mikro- ja yksinyrittäjät ovat joutuneet kantamaan keskeneräisen järjestelmän seuraukset jo vuosien ajan, julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuutta lykätään jälleen useilla vuosilla. Jos järjestelmää ei katsota vielä riittävän valmiiksi julkisille palveluntuottajille, on perusteltua arvioida myös sitä, miksi yksityiset pienet palveluntuottajat veloitettiin järjestelmään jo sen alkuvaiheessa.

Väliaikaista muutosta säädettäessä eduskunta edellytti jo joulukuussa 2024, että valtioneuvosto jatkaa toimenpiteitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien rekisteröintimenettelyn sujuvoittamiseksi sekä kohtuullisten käsittelyaikojen ja valvontaviranomaisten riittävien voimavarojen varmistamiseksi. Nyt väliaikaista sääntelyä esitetään edelleen jatkettavaksi ja esityksestä saa sellaisen kuvan, että vasta nyt ollaan aloittamassa eduskunnan edellyttämää lain jatkokehittämistä.

Kuten oikeuskansleri on omassa lausunnossaan todennut, esitystä tulisi täydentää kuvaamalla ne ministeriön ja Lupa- ja valvontaviraston toimet, joihin on jo ryhdytty ja joista huolimatta voimaantulon myöhentämistä pidetään tarpeellisena.

Muut kommentit esitysluonnoksesta

Mikro- ja yksinyrittäjät ry pitää ongelmallisena sitä, että väliaikaisesta sääntelystä on muodostumassa lähes pysyvä ratkaisu. Se, että elinkeinon harjoittamista joudutaan turvaamaan poikkeussäännöksillä vuoteen 2030 asti, osoittaa, ettei nykyinen rekisteröintijärjestelmä ole saavuttanut sille asetettuja tavoitteita.

Yhdymme oikeuskanslerin erittäin kriittiseen arvioon siitä, ettei ole hyväksyttävää, että lainvalmistelussa, tietojärjestelmähankinnassa tai viranomaisten resursoinnissa tehtyjä virheitä pyritään korjaamaan lain voimaantulon myöhentämisellä. Tietoteknisten tai hallinnollisten ongelmien ei tule johtaa tilanteeseen, jossa palveluntuottajien oikeusturva, elinkeinovapaus tai asiakkaiden palvelujen saatavuus vaarantuvat.

Mikro- ja yksinyrittäjät ry tähdentää, että jatkovalmistelussa on saatava pikaisesti aikaiseksi palveluntuottajien kannalta oikeudenmukainen ja kohtuuhintainen järjestelmä, jossa menettelyä ja tietojen keräämistä kevennetään sekä käsittelyaikoja merkittävästi nopeutetaan. Rekisteröinnin tulee perustua riskiperusteisuuteen ja oikeasuhtaisuuteen siten, että toiminnan laajuus ja riskit huomioidaan nykyistä paremmin.

Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on tuoreessa lausunnossaan korostanut valvontalain jatkokehittämisen tarvetta. Pidämme välttämättömänä, että lain kehittämistä jatketaan ripeästi ja että palveluntuottajien käytännön kokemukset otetaan valmistelussa aidosti huomioon.

Väliaikaisen sääntelyn pitkittäminen järjestelmän ongelmien jatkuessa ei ole hyväksyttävä ratkaisu.

Hanén Liisa
Mikro- ja yksinyrittäjät ry